

boëthius

şimdi biliyorum
hastalığınızın ana
nedenini, siz gerçek
doğanızı unuttunuz

Akılla inancı buluşturan ilk skolastik filozof

DESTEK YAYINLARI: 1481
FELSEFE: 59

**BOËTHIUS / ŞİMDİ BİLİYORUM HASTALIĞINIZIN ANA NEDENİNİ,
SİZ GERÇEK DOĞANIZI UNUTTUNUZ**

Yayına Hazırlayan: Ahmet Taha Alper

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Felsefe Serisi Yayın Koordinatörü: Özlem Küskü
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Temmuz 2021
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-625-441-334-6

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkani.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

Destek Dukkan

boëthius

şimdi biliyorum
hastalığınızın ana
nedenini, siz gerçek
doğanızı unuttunuz

Akılla inancı buluşturan ilk skolastik filozof

Yayıma Hazırlayan: Ahmet Taha Alper

Önsöz

Tanrı'nın insana en büyük hediyesi düşünebilme yeteneğidir. İnsan düşünme eylemi sayesinde diğer canlılardan ayrılır. Dünya tarihinde bilim, sanat ve felsefeye dair bütün insani değerlerin arkasında kendini düşünmeye adayanlar vardır. Bu insanları özel yapan ise düşünmeye adanmayı tercih etmeleridir. Bu öyle bir tercihtir ki ne zindanda işkence görürken ne de idam sehpasında ölüme giderken tereddüde düşüp sarsılırlar. Sokrates, Seneca, Cicero, Bruno, Hypatia ve Thomas More onlardan sadece bazıları. Elinizde tuttuğunuz bu kitapta adanmışlar silsilesinin en önemlilerinden bir diğerini, Boëthius'u okuyacaksınız.

Günümüzde birçok insan sorunlarla karşılaştığında onlardan kaçmayı yeğler. Düşünmemek için beynini baskılayıcı şeylere yönelir. Aklını uyuşturarak acılarına teselliye bulduğunu zanneder. Bazısı ise madde

bağımlılığının pençesine düşer. Boëthius bunun tam tersini yapmıştır. Zindanda ölümü beklerken hatta işkenceler altında acılar çekerken teselliyi kendini uyuşturmada değil, düşünmede, tefekkürde aramıştır. Zindanda yazdığı *Felsefenin Tesellisi* ortaçağda çok etkili bir eser olmuştur. Bu eser ile beden hapsedilmenin zihnen özgür olmaya engel olmadığını göstermiştir. Eser kendi zamanını aşarak yüzyıllar sonra dahi ilgi görmüş ve birçok dile çevrilmiştir. *Teselli*, Dante, Boccaccio ve Chaucer gibi şairleri derinden etkilemiştir. Bu kitapta bugün halen güncel tartışmalarda yerini alan kader, kötülük problemi, özgür irade ve mutluluk gibi konularda önemli görüşler ortaya koymuştur. Boëthius'un düşünceleri günümüzde de entelektüel çevrelerden ilgi görmekte ve birçok akademik çalışmaya konu olmaktadır.

Boëthius'un yaşadığı dönemde Roma ciddi bir karışıklık içindeydi. Siyasi kargaşanın ötesinde düşünsel hayatta ciddi bir duraklama içine girmişti. Boëthius özellikle geçmiş düşünsel birikimin gelecek nesillere aktarılmasında ciddi bir köprü işlevi görmüştür. Boëthius benzer etkiyi müzikte de yapmıştır. Batı müziğinin gelişmesindeki rolü birçok müzik otoritesi tarafından kabul edilmektedir.

Boëthius, akıl-inanç çatışmasını ilk hissedenlerdendir. Bu iki kavramı ortak bir noktada buluşturmak onun hayat ideallerinden biriydi. Bugün özellikle dünyanın bazı bölgelerinde bu çatışma güncelliğini korumakta ve

birçok günlük toplumsal ve siyasi tartişmanın tam merkezinde bulunmaktadır.

Bothius, erdem tutkusu ile hepimize örnek olmuştur. Ayrıca o insanlığın düşünce Ŗehitlerindedir. Bu nedenle dini, dili, ırkı ne olursa olsun herkesin tanınması gereken birisidir.

Ahmet Taha Alper

*“Zaman içinde bulunan
hiçbir varlık kendi yaşam
süresinin bütününü
aynı anda kavrayamaz.
Henüz yarına ermemiştir,
dünü ise çoktan yitirmiştir;
yaşadığı bugünde bile
ancak değişebilir ve
geçici bir anı yaşayabilir.”*

Boëthius Kimdir?

MS 480'de Roma'da dünyaya gelen Boëthius, soylu, Hıristiyan bir ailenin çocuğuydu. Doğumu Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküş dönemine denk gelmiştir. Babası Roma'da üst düzey yöneticiydi (konsül). Ancak 7 yaşına geldiğinde babasını kaybetti. O artık bir yetimdi. Aile dostları ve devlet adamı olan Symmachos tarafından evlat edinildi. Roma'nın en zengin ve saygıdeğer aristokratlarından olan Symmachos Yunan felsefesi ve tarihle yakından ilgiliydi. Günümüze ulaşmayan yedi ciltlik bir Roma tarihi yazmıştı. Symmachos Boëthius'a tüm yaşamı boyunca bir rol model ve yakın bir dost oldu. Symmachos, Boëthius'un Yunan ve Roma edebiyatı ve felsefesinin yanı sıra, iyi bir retorik (hitabet) eğitimi almasını sağladı. Latin klasiklerini kapsamlı bir şekilde öğrendi. Bütün aristokrat Romalılar gibi ikinci dil olarak Yunancayı öğrendi. Önce Roma, daha sonra muhtemelen Atina ve İskenderiye'de iyi bir eğitim gördü. Özetle Boëthius Roma geleneklerine saygı duyan,

Yunan kültürüne ilgili ve Hıristiyan inancına bağlı entelektüel bir ortamda büyüdü.

Symmachos'un kızı Rusticiana ile evlendi ve ondan iki oğlu oldu. Boëthius, aldığı iyi eğitim ve soylu geçmişi sayesinde dönemin imparatoru Büyük Theodoricus'un dikkatini çekti ve 30 yaşında Romada konsül oldu. Sonrasında iki oğlunun da konsül olması Boëthius için büyük bir mutluluk ve gurur kaynağı olmuştur. Hatta bunu, zindandayken "hayatının en mutlu anı" olarak hatırlayacaktır. Ayrıca imparator tarafından kendisine "makamların efendisi" anlamına gelen "magister officiorum" görevi verildi. Bunun üzerine dönemin başkenti Ravenna'ya yerleşti. Böylece Boëthius imparatorun en yakınlarından biri oldu. Boëthius'un imparatorlukta rolü, günümüzün dışişleri bakanı ve hazine bakanının bileşimi gibi düşünülebilir. Ancak ailesinin ayrıcalıklı konumu ve imparatora yakınlığı Romadaki bazı çevreleri rahatsız etmeye başlamıştı.

Boëthius, görevi sırasında kamu işlerini çok önemsemiş ve daima vicdanının sesini dinlemiş, yoksul insanları savunmuş ve adaletsizliğin karşısında durmuştur. Halkın iyiliği için yürekten çalışmıştır. Örneğin Roma'nın eyaletlerinin birinde fahiş buğday satışı yapılacağını öğrenmiş, buna karşı mücadele etmiş ve satışın iptalini sağlamıştır. Gördüğü yolsuzluklara karşı kayıtsız kalmamış, cesur bir şekilde bunlara müdahale etmiştir. Saraya yakın çıkar çevrelerinin karşısında yer almıştır. Kendi deyimiyle "hiç kimse onu adaletten ayırıp yanlışa sürükleyememiştir".

Boëthius'un Ravennada mutlu bir hayatı vardı. Roma'da gösterişli bir villada yaşıyordu. Güzel bir karısı, zeki ve başarılı iki oğlu vardı. Ancak bu mutlu hayat beklenmedik bir anda altüst oldu. Yakın dostu olan Senatör Albinus, imparator ve çevresi tarafından vatan hainliği ile suçlanarak tutuklandı. Boëthius, Albinus'un böyle bir suç işlemediğine inanıyordu. İmparatorun huzuruna çıkararak onu savundu. Ancak bu savunma, onun da vatan haini ilan edilmesine sebep oldu. Albinus ile işbirlikçilik yapmakla suçlandı. Bir gün İmparator Theodoricus'un muhafızları kapısını çaldı ve ailesine bile veda edemeden tutuklandı. Bununla da kalmayarak, yargılama yapılmadan ve savunma hakkı verilmeden, Pavia bölgesine sürgün edildi. Tüm servetine el kondu, karısı ve oğulları evlerinden atıldı. Boëthius özgürlüğü de dahil olmak üzere her şeyini kaybetmişti. Boëthius'un tutuklanmasının ve zindana atılmasının arka planında Batı Roma ve Doğu Roma imparatorlukları arasındaki çatışma da vardı.

Boëthius'un yaklaşık 3 yıl hapiste tutulduğu sanılmaktadır. Nihayetinde zindanda korkunç işkencelere maruz bırakılarak idam edildi [MS 524-525 (?)]. Ölümü hakkındaki iddialardan birine göre, Boëthius'un kafasının etrafına ip bağlanmış, gözleri yuvalarından çıkana kadar sıkılmış ve sopayla dövülerek öldürülmüştür. Başka bir iddiaya göre ise, kılıçla öldürülmüş ve gizli bir mezara gömülmüştür.

İmparator Theodoricus'un öfkesi Boëthius öldükten sonra da dinmemiştir. Boëthius'un adını söylemeyi

ölümle cezalandıran bir buyruk çıkarmıştır. Boëthius unutulmasa da adı bir süre sessizliğe gömülmüştür. Ancak ölümü beklerken zindanda yazdığı *Felsefenin Tesellisi* adlı eseri Avrupa literatürünün göz kamaştırıcı yapıtlarından biri olmuştur. Felsefe tarihinin en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilen bu kitap birçok dile çevrilmiştir. Eğitimli her kişinin kütüphanesinde raflardaki yerini almıştır. İncil’le birlikte en çok okunan kitap olan *Felsefenin Tesellisi*, Ortaçağ Avrupası’nda yaklaşık 400 yıl boyunca el üstünde tutulan bir eser olmuştur.

Katolik Kilisesi 1883 yılında Boëthius’u şehit ilan etmiştir. Kalıntıları, St. Augustine’in kalıntılarının da gömülü olduğu San Pietro Kilisesi’ne gömülmüştür.

Boëthius düşünce ve felsefe tarihine adını altın harflerle yazdırmış bir isimdir. Britanyalı çağdaş filozof Bertrand Russell, onun “batıl inançlardan ve fanatizmden uzak ve büyük bir öğrenme şevkine sahip olduğunu” söylemiş ve eklemiştir:

“Hangi çağda yaşarsa yaşasın, göz kamaştırıcı olacaktı.”

“En büyük görevimiz hainlere karşı çıkmak olduğundan, bu yaşam denizinde patlayıp duran fırtınalarla boğuşmamıza, şaşırmamamız gerekir.”

*“İşte böyle sessiz sessiz
düşünüp dururken ve bu
hüzünlü yakınmalarımı
kaleme almaya karar
vermişken, muhteşem
görünümlü bir kadın
başımda dikiliverdi.
Işıl ışıl yanan gözlerinden,
sıradan insanın çok ötesinde
keskin bir anlayışa sahip
olduğu belliydi.”*

“Felsefe Kadın” analizi

Felsefe tarihine baktığımızda önemli felsefecilerin birçoğunun erkek olduğunu görürsünüz. Bu nedenle bir felsefeci hayal edecek olsak herhalde çoğumuzun gözünün önüne orta yaşlı, sakallı bir erkek gelir. Ama Boëthius’un hayalindeki karakter ilginç bir şekilde böyle şekillenmemiştir. En ünlü eseri olan *Felsefenin Tesellisi*’nde hayali diyaloglar kurduğu karakteri kadın olarak tasvir etti. Bu eseri zindanda kaleme aldığı için şefkatli ve anaç bir kadın hayal etmesi doğal karşılanabilir. Ancak “Felsefe Kadın” karakteri pek yumuşak ve pasif bir karakter değildi. Boëthius’un bulunduğu zindana gelir gelmez ilk iş olarak şiir perilerini kovdu. Bu esnada üslubu oldukça sertti. Çünkü şiir perileri Boëthius’u umutsuzluğa ve pasifliğe itmekteydi. Felsefe Kadının bu sert üslubunu Boëthius ile yaptığı diyaloglarda da görmek mümkündür, öyle ki bazen onu azarlamaktan geri durmaz. Boëthius’un otoriter bir kadın hayal etmesinin arka planında belki de babasını çok erken yaşlarda kaybetmiş olması vardı.

“Felsefe Kadın” karakteri sert mizacının yanında şefkatli bir karakterdir. Boëthius ona “dadım” diye hitap eder. Onun evinde yetişmiştir. Felsefe Kadın onu beslemiş ve büyötmüştür hatta ilgisi ile onu şımartmıştır. Felsefe Kadın için Boëthius onun çocuğu gibidir, onu böyle bir durumda yüzüstü bırakması düşünölemez. *Felsefenin Tesellisi* eseri edebiyat ve felsefenin mükemmel bir bileşimi gibidir. Felsefe Kadın ise mantıkla duygular arasındaki dengenin yansımasıdır. Boëthius hayatını Aristoteles eserlerini anlamaya ve aktarmaya adanmış bir felsefecidir. Bu denge arayışının arkasında Aristotelesçi düşöncenin yatması muhtemeldir. Çünkü Aristoteles’e göre mutluluk yolu, erdemlerde bir denge sağlamak ile mümkündü. Bu kavrama felsefe literatüründe altın oran (golden mean) denilmektedir.

Boëthius’un felsefeyi neden kadın olarak tasvir ettiğinin gizemini çözmek için felsefe kelimesinin kökenine bakmakta fayda var. Felsefe kelimesi “philo-sophia” kelimesinden türemiştir, bu da bilgelik sevgisi demektir. Sophia kelimesi aslında kadınsı bir kelimedir. Benzer şekilde ölkemizde de “Bilge” ismi kız çocuklarına verilen bir isimdir.

Felsefe Kadın’ın diğer önemli özelliği ise öğretmenliğidir. Burada kullandığı temel metot Sokratik sorgulayıcı yaklaşımdır. Bu metot sayesinde bire bir karşılıklı diyaloglar ile düşöncelerde dönüşüm süreci başlatılır. Günümüzde kullanılan bilişsel davranışçı terapi de zaten bu Sokratik yöntemden ilham almıştır.

İşte o etkileyici Sokratik diyaloglardan birisi:

“Felsefe Kadın: Dünyanın gelişigüzel yönetildiğini mi düşünüyorsun?”

Boëthius: Tanrı yaratıcı olarak eserinin başındadır.

Felsefe Kadın: Peki dünyayı Tanrı yönetiyorsa, dizginleri nasıl elinde tutuyor?”

Boëthius: Bu sorunun cevabını bilmiyorum.

Felsefe Kadın: İşte kopukluk burada. İşte karmaşık düşüncelerin yarattığı illet bu yarıktan zihnine akıyor! Doğanın bütün düzeninin kendisine aktığı son amaç nedir?”

Boëthius: Duymuştum ama zihnim bulanık. Ama başlangıcın Tanrı’dan kaynaklandığını biliyorum.

Felsefe Kadın: İnsan olduğunu anımsıyor musun?”

Boëthius: Elbette.

Felsefe Kadın: Peki insan nedir?”

Boëthius: Akıl sahibi ve ölümlü olduğumu biliyorum. Başka bir şey bilmiyorum.

Felsefe Kadın: İşte şimdi hastalığımın en önemli nedenini anladım. Sen kim olduğunu tanımaktan vazgeçmişsin. Kendini unutman zihnini allak bullak etmiş. Acı çekmenin sebebi bu.”

Felsefe Kadın’ın eğitim ile ilişkisinin diğer ipuçları kıyafetinde saklıydı. Elbisesine işlenmiş “pi” ve “teta” harfleri felsefe eğitiminden önce öğrenilmesi gereken

yedi yüksek bilimi simgeliyordu. Bunlar dilbilgisi, mantık, retorik, aritmetik, geometri, astronomi ve müzikti.

Felsefe Kadın ile ilgili bahsedilmesi gereken en önemli diğer özellik ise onun bir psikiyatr gibi Boëthius'u tedavi etmesidir. Felsefe geleneğine baktığınızda Antik Yunan'dan itibaren tıp ile felsefenin iç içe olduğunu görürsünüz. Hekimlerin imparatoru olarak kabul edilen Galen'e göre iyi doktorlar aynı zamanda felsefeci olanlardır. Felsefe Kadın da, tedavi anlayışı ile iyi bir Galen takipçisidir.

Zindanda idamı bekleyen Boëthius, kendisine reva görülen bu durumu hak etmediğini düşünmektedir. Acı, öfke ve keder içerisinde zihin fırtınaları yaşamaktadır. Bu ağır tabloyu gören Felsefe Kadın onun bu dönemde keskin ilaçları kaldıramayacağını düşünür. Önce hafif ilaçlar ile tedavi etmeyi planlar ki bunlar şefkatli dokunuşlardır. Bu şefkatli dokunuşlar Boëthius'u büyük ameliyata hazırlayan anestezi ve ağrıkesici rolünü oynamaktadır. Anestezi olmadan, neşter keskinliğindeki sözlere maruz kalmak, Boëthius'un vücudunun kaldırdığı bir şey değildir.

İşte o şefkatli dokunuşlara bir örnek:

*“Yaşamına çekidüzen vermiş, serinkanlı bir adam,
Kibirli kaderi ayaklarının altına alır,
Şansıyla da, şanssızlığıyla da yüz yüze gelir mertçe,
Hiç yılmadan başını dimdik tutar.”*

* Boëthius; *Felsefenin Tesellisi*, Çev. Çiğdem Dürüşken, Alfa Yayınları 2015